

El món artístic homenatja l'autor, actor i polític Dario Fo, premiat amb el Nobel de Literatura fa 19 anys, que va morir ahir a Milà, a l'edat de 90 anys

Mor el joglar universal

Jordi Bordes
BARCELONA

Molt poca gent pot celebrar haver mantingut el seu esperit provocador al llarg de 90 anys. Dario Fo (al costat de la seva dona, Franca Rame, durant bona part de la seva vida personal i artística, morta fa només tres anys) pot lluir tot un premi Nobel de Literatura jugant amb el personatge arlequí, un bufó de la cort que s'atrevia a riure's del poder, fos la corona o l'Església. L'autor i dramaturg va morir ahir en un hospital de Milà. Edicions Bromera, que li ha publicat títols com *Ací no paga ni Déu* i *Mister buffo*, publicarà el 2017 la seva obra pòstuma, *D'estirp gitana*, (Siruela ho farà en castellà).

Celebrades són algunes de les seves obres. Com ara aquell *Diari d'un anarquista*, dels anys setanta. O *L'Aquí no paga ni Déu*. El seu activisme politicoteatral va ser rellevant en els anys de plom, els setanta i els vuitanta, quan va crear una organització per assistir legalment els militants d'esquerra empresonats. Aquella militància va provocar, per exemple, el rapt i violació de Franca Rame el 1973 per un grup d'ultradreta. Des del 1994, amb els mandats de Berlusconi, van ser la diàna perfecta dels seus espectacles. Els últims anys, Fo es va solidaritzar obertament amb el Moviment Cinc Estrelles (M5S) de Beppe Grillo.

Si alguna companyia ha traslladat la farsa i la sàtira com un bufó de la Cort, històricament, han estat Els Joglars. Fontserè remarcava ahir, en resposta a aquest diari, que Fo era un artista que va assumir els riscos d'explicar la realitat i convidar a corregir-la: "Darrere la sàtira hi ha la voluntat de corregir els defectes de la societat". Joan Font, de Comediants, va coincidir amb Fo els anys vuitanta en la Biennal de Venècia. Ell reclamava ahir que hi hagi

Dario Fo en la seva visita al Municipal de Girona, quan va inaugurar el Festival Temporada Alta, el 2007 ■ MIQUEL RUIZ

Dario Fo s'ha caracteritzat per un teatre valent des de la sàtira, corrosiu amb el poder

més teatre "destruïu, en el millor sentit de la paraula", com el de Fo i Rame.

Qui durant més anys ha treballat la teatralitat de Fo i Rame és Manel Barceló. Es pot dir que fa més de tres dècades que interpreta *La tigressa i altres històries*, de Fo. "Tenia una enorme cultura i, tot i que jugava a un teatre molt popular i amb un llenguatge molt transversal, defensava la cultura com a motor per fer avançar la societat". Dario Fo va presentar el juny del 2005 una òpera al Liceu, *La gazzeta*, una

obra de Rossini. Font i Fo han coincidit en aquest univers de l'òpera bufa de Rossini al teatre líric d'avui. Sis anys més tard, el mateix Fo inaugurava el festival Temporada Alta amb una funció de prop de dues hores de durada inspirant-se en *Rosa fresca aulentissima e altre giullarate*. Ahir, Sunyer recordava que va versionar aquesta peça medieval per fer èmfasi en el drama tibetà i insistint en la seva crítica a la representació política. L'últim muntatge estrenat en cartellera professional va ser una reposició de *L'Aquí no paga ni Déu*. Teatre de l'Enjòlit, una companyia de teatre compromès, va presentar al Tantarantana una comèdia àcida amb el títol *Si no ens paguen, no paguem!*, el 2013. Elies Barberà, de la companyia Teatre de l'Enjòlit, comenta que va sobtar a la companyia (també defensora d'un teatre incorruptible) que un personatge polític i

compromès com Fo insistís a revisar les obres. *L'Aquí no paga ni Déu* és del 1973, però van triar la versió del 2008, en què Fo i Rame ja incloïen la crisi econòmica.

Terrible sarcasme, morir el dia que es concedia el Nobel de Literatura a un altre artista allunyat de la ploma literària. Bob Dylan agafa el relleu del reconeixement d'aquest premi sense que sigui per la seva literatura editada. Si Bob Dylan llança al vent els seus poemes musicats, Dario Fo convertia la paraula mordaç en arma per desemmascarar la hipocresia a l'escenari. La seva veïna Itàlia i el Vaticà van ser temes recurrents. Rafael Álvarez, *El Brujo*, es va voler amarrar de denúncia en el monòleg *Francisco, juglar de Dios*, que es va poder veure el 2005 a la Villarroel. Fo era un divertit inconformista. Fins i tot en rebre el premi Nobel de Literatura el 1997 definia el veredicte del jurat

com "un autèntic acte de coratge" que vorejava la "provocació".

Arquitecte i actor

Fo va néixer el 24 de març de 1926 a Sangiano, província de Varese. Va estudiar pintura i arquitectura, però es va dedicar professionalment al teatre com a actor, director i dramaturg. Sempre fent parella amb Franca Rame (signaven les obres tots dos), es van decantar per un teatre polític que denunciava les mancances de la seva època. En el seu vessant literari, han publicat més d'un centenar d'obres teatrals que ells mateixos van representar en teatres, a la televisió o al carrer. En aquest sentit, Joan Font recordava ahir quan, a Venècia, Fo va decidir que sempre actuaria darrere de Comediants, després que el primer any Fo hagués de *combatre* la rauxa del públic esperonat pels *Dimonis* d'aquesta companyia. ■

Les frases

“Amb l'humor es distanciava de la realitat i feia visibles els errors de la societat a la gent del carrer”

Ramon Fontserè
DIRECTOR D'ELS JOGLARS

“Trobo a faltar qui es passi tres pobles al teatre; el teatre napolità està tornant”

Joan Font
DIRECTOR DE COMEDIANTS

“Dario Fo defensava la cultura com el motor per fer avançar la societat”

Manuel Barceló
ACTOR DE 'LA TIGRESSA'

“Feia crítica política des d'un sarcasme ridiculitzador, no des de l'anàlisi freda”

Salvador Sunyer
DIRECTOR DEL TEMPORADA ALTA

“En un assaig amb orquestra, va reescriure Rossini per fer l'obra més comprensible”

Joan Matabosch
EXDIRECTOR DEL TEATRE DEL LICEU

“Les seves comèdies tenen una maquinària escènica impecable: funcionen només llegint-les”

Elies Barberà
MEMBRE DE LA COMPANYIA TEATRE DE L'ENJÒLIT

“Berlusconi em deixa ser transgressor en intervencions artístiques, no polítiques”

“La meua feina és demostrar que l'amo i el poder són infames i uns mentiders”

Dario Fo
ACTOR, DRAMATURG I NOBEL DE LITERATURA EL 1997